

รายงานการวิจัย

เรื่อง

แนวคิดอุดมการณ์ของหลุยส์ อัลตุสแซร์

Althusser's Conception of Ideology

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วนัส ปิยะกุลชัยเดช

การวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยสร้างองค์ความรู้

ประจำปี 2566

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

บทคัดย่อ

มโนทัศน์อุดมการณ์ในสกุลความคิดมาร์กซิสต์เป็นที่โดดเด่นและแต่ในบางครั้งคลุมเครือ ความคลุมเครือเกิดขึ้นมาจากการตีความที่กลับไปกลับมาในการตีความของนักทฤษฎีแต่ละท่าน คำว่า ‘อุดมการณ์’ ถูกบัญญัติเป็นครั้งแรกโดยอังตน เดสตาโต เดอ เทร์ซ นักคิดชาวฝรั่งเศสในยุคเรอเนสซองส์ อย่างไรก็ตามคำดังกล่าวเมื่อกลายเป็นที่นิยมและถูกนำไปใช้ในการการศึกษาการเมือง และอื่น ๆ นัยและความหมายของแตกต่างกันตามผู้เขียนแต่ละคน จากแนวคิดที่มีความหมายทางบวกในแง่ของ ‘ศาสตร์แห่งความคิด’ (เดอ เทร์ซ) ไปสู่การถูกวิพากษ์ในความหมายของ ‘จิตสำนึกที่เป็นเท็จ’ (เอนเกลส์) ความหมายของมโนทัศน์ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่องและมีนัย หลุยส์ อัลตุสแซร์ในฐานะหนึ่งในนักคิดคนสำคัญในสกุลมาร์กซิสต์ได้รับมรดกความซับซ้อนของมโนทัศน์ และพยายามที่จะสร้างมโนทัศน์ที่มีความคงเส้นคงวา เพื่อการนี้อัลตุสแซร์ได้แสดงให้เห็นถึงจุดอ่อน และพหุสสารรวมจุดแข็งของแนวคิดก่อนหน้านี้

อัลตุสแซร์ไม่ได้เสนอความคิดเรื่องอุดมการณ์ในงานเขียนชิ้นเดียว แต่แนวคิดดังกล่าวปรากฏขึ้นในงานเขียนหลายชิ้นที่ในบางครั้งทำให้เกิดความไม่คงเส้นคงวาในแนวคิดนั้น การวิจัยชิ้นนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะอธิบายแนวคิดอุดมการณ์ของอัลตุสแซร์และนำเสนอแนวคิดดังกล่าวในรูปแบบที่มีเอกภาพและคงเส้นคงวามากขึ้น เพื่อบรรลุเป้าหมายนี้ งานวิจัยชิ้นนี้จะแบ่งออกเป็น 3 ส่วนที่หลักคือการสำรวจแนวคิดที่หลากหลายของ ‘อุดมการณ์’ ภายในและภายนอกสกุลความคิดมาร์กซิสต์ ส่วนที่สองจะพิจารณาแนวคิดอุดมการณ์ในความหมายทั่วไป และส่วนสุดท้ายจะนำเสนอแนวคิดอุดมการณ์ในความหมายเฉพาะ

แนวคิดอุดมการณ์ของอัลตุสแซร์ได้คงไว้ลักษณะบางประการของผู้ก่อตั้งสกุลความคิดมาร์กซิสต์ แต่ตีความแนวคิดดังกล่าวในทิศทางที่ต่างออกไป อัลตุสแซร์เสนอความคิดเรื่องอุดมการณ์ในความหมายทั่วไปในฐานะกลไกในการสร้างผู้กระทำโดยอาศัย ‘การหัก’ สำหรับอัลตุสแซร์แล้วมนุษย์ไม่สามารถดำรงอยู่ได้โดยปราศจากอุดมการณ์ ตัวมนุษย์โดยตัวเองแล้วเป็นมนุษย์อุดมการณ์ การกลายเป็นมนุษย์อุดมการณ์คือการกลายสภาพจากปัจเจกชนกลายมาเป็นผู้กระทำที่ใช้ชีวิตอย่างมีความหมายสอดคล้องกับบทบาทและความสัมพันธ์ทางสังคมของพวกเขา อย่างไรก็ตามนัยของอุดมการณ์ในความหมายทั่วไปนี้เป็นนามธรรมและดำรงอยู่ตลอดไปคู่กับมนุษย์ เพื่อทำให้เป็นรูปธรรม อัลตุสแซร์เสนอความคิดเรื่องอุดมการณ์ในความหมายเฉพาะที่แสดงให้เห็นว่าปัจเจกชนที่อยู่ในสังคมใด สังคมหนึ่งนั้นกลายมาเป็นผู้ปกครอง และผู้ถูกปกครอง ความคิดนี้ยังเปิดเผยถึงสังคมได้ผลิตซ้ำความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างไรเพื่อให้สังคมนั้นดำรงอยู่ต่อไป และวิธีการที่ชนชั้นรกรหรือชนชั้นถูกปกครองจะต่อสู้เพื่อเอาชนะชนชั้นปกครองด้วยการยึดกุมอำนาจรัฐ เปลี่ยนแปลงหรือแม้แต่ทำลายกลไกของรัฐ (ทางการปราบปรามและอุดมการณ์) ในการสร้างสังคมใหม่

คำสำคัญ: อุดมการณ์, อัลตุสแซร์, มาร์กซิสต์, กลไกทางอุดมการณ์ในรัฐ

Abstract

The concept of ideology within the Marxist tradition is profound yet often ambiguous. This ambiguity arises from the twists and turns in its interpretation by various theorists. The term 'ideology' was originally coined by Antoine Destutt de Tracy, a French Enlightenment thinker. However, as it gained popularity and was widely adopted in academic, political, and other circles, its meaning and connotations diverged significantly from one author to another. From its positive conception as the 'science of ideas' (de Tracy) to its critique as 'false consciousness' (Engels), the concept has evolved considerably. Louis Althusser, one of the most prominent contemporary Marxist thinkers, inherits this complex legacy and attempts to formulate a more coherent conception of ideology. In doing so, he seeks to address the weaknesses and integrate the strengths of his predecessors.

Althusser does not present his ideas on ideology in a single text but rather across several works, which has led to some inconsistencies in his conception over time. This research aims to explicate Althusser's conception of ideology and present it in a more unified and coherent form. To achieve this goal, the research is divided into three main parts. The first part surveys the various conceptions of the term 'ideology' both within and outside the Marxist tradition. The second part examines Althusser's idea of ideology in general, while the final part explores his idea of ideology in particular.

Althusser's conception of ideology retains certain elements from the founders of the Marxist tradition but reinterprets them in a distinct way. He introduces the idea of ideology in general as a mechanism of subject creation, interpellation, or 'hailing.' According to Althusser, human beings cannot exist outside ideology; they are inherently ideological beings. To become ideological beings means that individuals transform themselves into actors who live meaningfully according to their roles within their social relationships. However, this notion of ideology in general is abstract and eternal. To ground it, Althusser presents the idea of ideology in particular, which demonstrates how individuals in a given society are positioned as rulers or ruled. This concept also reveals how societies reproduce themselves to ensure their survival, as well as how the subordinate class can overthrow the ruling class through revolution. By seizing state power and modifying or even dismantling the state apparatus—both repressive and ideological—the subordinate class can fundamentally transform society.

Keywords: Ideology, Althusser, Marxist, Ideology State Apparatuses